

Postavení práce v sociálním organismu v *Hlavních bodech sociální otázky*

Rudolf Steiner

Moderní kapitalistický hospodářský řád zná ve své oblasti v podstatě jen zboží. Zná tvorbu hodnoty tohoto zboží uvnitř hospodářského organismu. A uvnitř novodobého hospodářského organismu se stalo *zbožím* něco, u čeho dnes proletář cítí, že to zbožím nikdy být *nesmí*. Až jednou lidé poznají, do jaké míry žije v instinktech, v podvědomém cítění novodobého proletáře - jako jeden ze základních impulzů celého moderního proletářského sociálního hnutí - odpor k tomu, že svou pracovní sílu musí zaměstnavateli prodávat úplně stejně, jako se na trhu prodává zboží, odpor k tomu, že na trhu pracovních sil hraje jeho pracovní síla roli podle nabídky a poptávky stejně jako zboží na trhu; až lidé přijdou na to, jaký význam má tento odpor k pracovní síle jako zboží v moderním sociálním hnutí, až se budou zcela nezaujatě dívat na to, že to, co tu působí, není dostatečně pronikavě a radikálně vysloveno ani v socialistických teoriích - *pak* k prvnímu impulzu, k ideologicky pocitovanému duchovnímu životu, naleznou impulz druhý, o němž je třeba říci, že dnes dělá ze sociální otázky otázku naléhavou, ba palčivou.

Ve starověku existovali otroci. *Celý* člověk byl prodáván jako zboží. O něco méně, ale přece jen část lidské bytosti samotné byla do hospodářského procesu začleněna za nevolnictví. Kapitalismus se stal mocí, která vtiskuje charakter zboží ještě zbytku lidské bytosti, totiž jeho pracovní síle. Nechci zde tvrdit, že tato skutečnost zůstala nepovšimnuta. Naopak, v sociálním životě současnosti je pocitována jako jedna ze stěžejních. Je vnímána jako něco, co v moderním sociálním hnutí významně působí. Pokud se však o ní uvažuje, věnuje se pozornost pouze hospodářskému životu. Otázka zbožního charakteru se chápe jako otázka pouze hospodářská. Věří se, že z hospodářského života samotného musí vzejít síly, jež dají vzniknout stavu, kdy proletář již nebude začlenění své pracovní síly do sociálního organismu pocítovat jako něco sebe nedůstojného.

Lidé vidí, jak se v novodobém dějinném vývoji lidstva dostala do popředí moderní forma hospodářství. Vidí také, že tato hospodářská forma vtiskla lidské pracovní síle charakter zboží. Nevidí však, že v hospodářském životě samotném je založena skutečnost, že všechno, co je do něj začleněno, se *musí* stát zbožím. Hospodářský život spočívá ve výrobě a v účelné spotřebě zboží. Lidskou pracovní sílu nelze zbavit charakteru zboží, nenajde-li se možnost vyrvat ji z hospodářského procesu. Úsilí nemůže být zaměřeno na přeměnu hospodářského života tak, aby pracovní síla došla svého práva *v něm*, nýbrž na to, jak pracovní sílu z hospodářského procesu vyjmout, aby byla určována sociálními silami, které ji charakteru zboží zbaví.

Proletář touží po takovém stavu hospodářského života, v němž jeho pracovní síla zaujme přiměřené místo. Touží po něm, protože nevidí, že zbožní charakter jeho pracovní síly v

podstatě pochází z jeho plného zapojení do hospodářského procesu. Tím, že musí svou pracovní sílu předávat tomuto procesu, rozplývá se v něm celou svou bytostí. Hospodářský proces se v důsledku svého vlastního charakteru bude snažit účelně spotřebovávat pracovní sílu (stejně jako je v něm spotřebováváno zboží) tak dlouho, dokud se řízení pracovní síly ponechá jemu. Jako hypnotizováni mocí moderního hospodářského života věnují lidé pozornost výlučně tomu, co může působit v něm.

Takto však nikdy nezjistí, kdy pracovní síla již nemusí být zbožím. Neboť jiná forma hospodářství učiní tuto pracovní sílu zbožím pouze jiným způsobem. Otázku práce nelze v její pravé podobě učinit součástí sociální otázky, dokud lidé neuvídí, že v hospodářském životě se výroba, výměna a spotřeba zboží řídí zákony, určenými zájmy, jejichž mocenská sféra nemá být rozšiřována na lidskou pracovní sílu.

Novodobé myšlení se nenaučilo oddělovat od sebe zcela rozdílné způsoby, jak se na jedné straně začleňuje do hospodářského života to, co je na člověka vázáno v podobě pracovní síly, a na druhé straně to, co svým původem není s člověkem spojeno a pohybuje se cestami, jimiž se musí ubírat zboží od své výroby až ke své spotřebě. Jestliže se díky takto zaměřenému zdravému způsobu myšlení na jedné straně ukáže pravá podoba otázky práce, pak bude na druhé straně díky témuž uvažování zřejmé, jaké postavení má hospodářský život zaujmout ve zdravém sociálním organismu.

Již z toho je patrné, že „sociální otázka“ se člení na tři zvláštní otázky. Prostřednictvím první bude třeba poukázat na zdravou podobu duchovního života v sociálním organismu; prostřednictvím druhé se bude třeba zabývat pracovním poměrem v jeho náležitém začlenění do života společnosti; a za třetí bude možné ukázat, jak má v tomto životě působit hospodářský život.

R. Steiner: Hlavní body sociální otázky. GA 23. Baltazar 1993, str. 32nn.